УДК 070.23 (1-22) (477.64)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РАЙОННОЇ ПРЕСИ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ГАЗЕТИ «НИВА» (ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ)

Андрієнко А.О., магістр, Чернявська Л.В., к. філол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті аналізуються особливості роботи районної газети, її специфіка в системі ЗМІ України. Зроблено огляд теоретичних праць щодо роботи районної преси, досліджено проблеми в роботі районної газети, а також окреслено перспективи її розвитку.

Ключові слова: районна преса, газета, громадсько-політичне видання, редакція, структура, журналісти районної преси.

Андриенко А.А., Чернявская Л.В. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РАЙОННОЙ ПРЕССЫ НА ПРИМЕРЕ ЧЕРНИГОВСКОЙ ГАЗЕТЫ «НИВА» (ЗАПОРОЖСКАЯ ОБЛАСТЬ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье анализируются особенности роботы районной газеты, её специфика в системе СМИ Украины. Осуществлен обзор теоретических материалов по работе районной прессы, исследуются проблемы в работе районной газеты, а также намечены перспективы её развития.

Ключевые слова: районная пресса, газета, общественно-политическое издание, редакция, структура, журналисты районной прессы.

Andrienko A.O., Chernyavska L.V. PROBLEMS AND PROSPECTS IN THE DEVELOPMENT OF REGIONAL PRESS ON THE EXAMPLE OF CHERNIHIVKA NEWSPAPER “NYVA” (ZAPORIZHZHYA REGION) / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article analyses peculiarities of the circulation of regional paper, its specific place in Ukrainian mass-media. The outline of theoretical studies concerning regional press publishing and circulation is provided in the article. The authors consider the problems regional paper faces and outline the prospects of its development.

Key words: regional press, newspaper, social-political edition, editorial office, regional press journalists.

Якщо вчитатися в цілу низку законодавчих актів, які регламентують діяльність засобів масової інформації, якогось чіткого визначення поняття «районна преса» ми не знаходимо. Хоча ми такий поділ – центральна, регіональна, районна преса – сприймаємо свідомо.

Українська районна преса, починаючи з років здобуття незалежності, перебуває в процесі постійного формування, оновлення. Районні засоби масової інформації вистояли в жорстких умовах конкуренції з національною пресою тому, що виявилися певному колу читачів найпотрібнішими, адже саме в них шукає сільський житель відповіді на найболючіші свої запитання, починаючи від пенсійної, аграрної і закінчуючи податковою та політичною реформами. Завдячуючи цьому ж, «районки», здебільшого, витримують і натиски інших видань у період передплатних кампаній, бо читачі залишаються вірними рідній, місцевій газеті.

Однак передплата на періодичні видання І півріччя 2007 року принесла досить невтішні наслідки – тиражі багатьох районних газет, особливо громадсько-політичних, відчутно знизились.

Разом із тим, усе це не вирішило головної проблеми цьогорічного виживання районної преси, бо хоч і визнано її, нарешті, виключно важливою в державному будівництві, та кардинально це в долі районок нічого не змінило.

Питанню специфіки роботи районної газети за радянських часів було присвячено досить багато теоретичних праць, але цей матеріал не завжди можна застосувати до сучасності. Тому актуальним є дослідження особливостей функціонування районної газети на сучасному етапі, проблем та перспектив розвитку такої преси.

Роботі районної газети надавали достатньо уваги в часи розмаху робсількорівського руху. Головною темою журналістських матеріалів була ударна праця трудівників заводів, фабрик, колгоспів. Сільського мешканця, перш за все, цікавило, що відбувається в його селі, районі, а не в столиці. Тому й набули такої популярності саме районні газети та багатотиражні видання. Через те журналістикознавці почали більше уваги надавати специфіці роботи районної газети, а журналісти-практики – ділитися власним досвідом роботи в районках.

Що стосується сучасності, то, на нашу думку, кількість теоретичних праць, присвячених специфіці роботи районної газети, суттєво зменшилася. Окремі видання на цю тему зовсім відсутні, а розділи в довідниках зустрічаються доволі рідко. Хоча можна знайти публікації в столичних виданнях. Так, наприклад, привертають увагу аналітична стаття Л. Шункової в тижневику «2000» «Пусті слова про право бідних» чи матеріал В. Романенко «Чорні діри» українського інформаційного простору» в газеті «Сільський час». Тут

розглядаються політичні та економічні аспекти функціонування районної газети. Зокрема, Людмила Шункова висловлює побажання, що було б прекрасно, щоб і районні, й обласні газети фінансувала не місцева влада, щоб ми не мали до неї ніякого стосунку. І не були б кишеньковими. Видання були б державними, а не владними.

Деякий матеріал, що стосується роботи районної газети, можна знайти в навчально-методичному посібнику із дисципліни спеціалізації «Газетна журналістика» В. Московцевої «Типологія друкованих засобів масової інформації», або ще також у навчальному посібнику Є. Прохорова «Введение в теорию журналистики».

У своїх наукових працях цьому питанню дотично (в основному – жанровій палітрі преси) надавали увагу українські вчені, які безпосередньо займаються розробкою проблем української журналістики: В. Здоровега, І. Михайлин, О. Нерух та ін. Однак конкретні доробки, які б розкривали проблеми та перспективи розвитку сучасної районної преси, зустрічаються нечасто.

Для професіоналів не секрет, що випускати сьогодні серйозну громадсько-політичну газету на кілька порядків складніше і дорожче, аніж рекламно-телепрограмно-еротичне видання, яке один досвідчений комп'ютерник за допомогою Інтернету може зліпити за дві-три години. Попит на останнє теж високий, бо подібне легке чтиво розраховане, здебільшого, на нездоровий читацький інтерес. Різниця між виданнями тут часто – як між провінційним Будинком культури та столичним казино.

Важливий економічний чинник – сфера розповсюдження, точніше – адміністративні рамки цієї сфери. Розроблена на підставі існуючих цін на матеріали, послуги, мінімальних соціальних гарантій для персоналу економічна модель громадсько-політичної газети, підтверджена багаторічною практикою, показує, що прибутковим подібний бізнес може бути на території з населенням як мінімум у 100-120 тисяч чоловік. Та й то за умови відсутності явної конкуренції з боку інших аналогічних видань.

Переважна ж більшість районів Запорізької області має мешканців у 3-4 рази менше. Зокрема в Чернігівському районі – 23 тисячі чоловік. Звідси – практично суцільна збитковість та потреба в додатковій фінансовій підтримці районних громадсько-політичних газет, які виявилися економічними заручниками існуючого в державі адміністративного поділу. Але ж ніяк – не власної професійної меншовартісності, як дехто намагається нині твердити, бо якщо виокремити з усього розмаїття існуючих у державі періодичних друкованих видань саме громадсько-політичні, а з них за сумарним тиражем – «районки», стане цілком очевидним, хто із них користується в читача найвищим попитом. А заодно – і те, що являє собою сьогодні справжній інформаційний простір держави в частині друкованих ЗМІ.

Кожне видання має свою історію створення, боротьби за читача та подолання різноманітних труднощів. Історія газети «Нива» Чернігівського району повторила долю багатьох регіональних видань, заснованих перед Другою світовою війною. Майже всіх їх під час воєнних дій на території районів було закрито. Більшість таких видань, які носили комуністично-радянські назви, після здобуття Україною незалежності було перейменовано на сучасний лад.

У червні 1934 року в Чернігівському районі почала виходити газета «Політвідділівська правда» – орган політвідділу Чернігівської МТС.

1935, березень – газета набула статусу районної і стала називатись «Ленінська зірка».

1941, червень – вихід районної газети перервав початок Великої Вітчизняної війни.

1943, листопад – відновлено випуск районної газети «Ленінська зірка».

1962, травень – у зв'язку з укрупненням районів (приєднання Чернігівського району до Токмацького) газету в Чернігівці закрито.

1962, травень – 1965, березень – на території району передплачували токмацьку газету «Комуністичним шляхом».

1965, квітень – відновлено випуск Чернігівської районної газети. Віднині вона називалась «Колгоспна нива».

1988, травень – редакція перейшла в новозбудоване типове приміщення.

1991, січень – районну газету перейменовано на «Ниву».

2000, січень – газета перейшла на комп'ютерне виробництво [1, 4].

На сучасному етапі економічних проблем у преси відчутно побільшало. Що ж стосується редакцій районок, то навколо них склалася, взагалі, абсурдна ситуація. Додаткові відрахування до Пенсійного фонду, інші податки вилилися для середньостатистичної малої редакції, незалежно від форми власності, у додаткову потребу в коштах. Для Чернігівської районної газети «Нива» ця сума складає, як мінімум, 40-50 тисяч гривень на рік. Що все це колись обернеться гідними пенсіями для журналістів, – сподівання з розряду фантастики, а от, що деякі з них уже сьогодні залишилися без заробітної плати – реальність.

Ось чому, незважаючи на значно зрослий обсяг інформаційної роботи, попит у ній суспільства, журналістські колективи в регіонах неухильно зменшуються. В основному – через скорочення, викликані скрутним фінансовим становищем редакцій. Подекуди редактор – і адміністратор, і творчий працівник, і відповідальний секретар, і фотокор, коректор та водій в одній особі. Звичайно ж, усе це – на одну редакторську зарплату, яка хоч і прирівняна до окладу державного службовця, та найчастіше урізана на премію, процент інтенсивності, а то й доплату за вислугу років, бо все це заборгованістю по зарплаті не вважається, на загальну картину з нею по району не впливає, а відтак, з боку засновників видання ніби й не повинне гарантуватись.

Значна частина районних редакцій уже не спроможна заплатити за папір, послуги друкарні, зв'язок, комунальні платежі, податки, не кажучи вже про зарплату, якою журналісти традиційно «жертвують» першою, щоб не допустити припинення випуску газет.

Звичайно, значною мірою сприяло всьому цьому «удосконалене» законодавство – платежі середньостатистичної редакції до бюджетів і фондів усіх мастей зросли в минулому році десь на 30-40 тисяч гривень, ніякими кошторисами не передбачених. Однак чому все це стало, в основному, проблемою редакційних колективів, а не засновників комунальних ЗМІ – районних рад і райдержадміністрацій – питання досить актуальне. Тим більше, що тенденція перекладати клопоти з пошуку джерел фінансування на плечі журналістів спостерігається не перший рік і здобула вже навіть власну назву: «інформаційна експлуатація».

З уведенням нового Бюджетного кодексу переважна більшість районних рад області значно скоротила видатки на ЗМІ. Та й фінансуються вони досить дивно – то за рахунок резервного фонду, то через додаткове вилучення коштів із бюджетів базових рад, якого часом доводиться чекати мало не до кінця року. Бо обласне фінансове управління, як стверджують на місцях, верстаючи дотаційні районні бюджети, взагалі не передбачає в них рядка на засоби масової інформації.

Верстаючи місцеві бюджети, засновники, вишукавши якусь суму під засоби масової інформації, досить далеку від потреби, примушують редакції... «підганяти» під неї свої кошториси, фальсифікуючи реальну економічну потребу. У результаті, хоч частково компенсувати потім віртуальні, а насправді – цілком реальні збитки, можна тільки тоді, коли місцевий бюджет до кінця року суттєво перевиконуватиметься, що останнім часом буває дуже рідко. «Перехідні» ж борги редакцій, які неминуче накопичуються при цьому, бюджетами наступних років не враховуються.

Врегулювати, бодай частково, усі ці питання можна було б за допомогою договорів між редакціями і співзасновниками газет. Однак, без вирішення головної проблеми – впорядкування і визначення основних принципів фінансування комунальних ЗМІ – договори ті нічого не будуть варті [2, 4-6].

Нинішня ситуація в українському інформаційному просторі, і регіональному зокрема, викликає досить неоднозначні відчуття. З одного боку – практично ніхто вже не скаржиться на переслідування з боку влади за критику, а якщо й трапляються десь конфлікти, то до «кадрових висновків» з боку засновників, як правило, не доходить.

Але, незважаючи на фінансові та кадрові труднощі, все ж таки значення районної преси важко переоцінити.

Журналісти таких видань беруть участь в обласних та республіканських прес-конференціях для працівників ЗМІ, засіданнях «круглого столу» з важливих питань сьогодення і висвітлюють ці заходи в «районках».

Постійними на сторінках газет стають матеріали про роботу районних владних структур. У газеті «Нива» подібні публікації виходять щономера. Порівняно широко даються звіти про роботу сесій райради та засідань колегії райдержадміністрації. Публікуються повідомлення (при потребі – детальні) про прийняті головою райдержадміністрації розпорядження з актуальних питань життя району. У газетах регулярно виступають керівники району та районних служб, друкуються інтерв'ю з ними.

Журналісти прагнуть якомога ширше показати, як місцеві органи влади та трудові колективи працюють над реалізацією законів України, рішень уряду [3, 3].

Існує дуже багато поглядів щодо особливостей функціонування районної преси. Так, у книзі «Газета, автор и читатель» у розділі «Социальный эксперимент в районной газете» за редакцією А. Алексєєва, В. Секеріна [4, 26], містяться результати соціологічного дослідження, що проводилося в районній газеті «Вперед» в 1968-1970 роках. Але, на наш погляд, результати цього експерименту є актуальними й сьогодні. Ми дійшли такого висновку, порівнявши результати опитування з роботою сучасної редакції – газети «Нива».

У дослідженні зазначається, що районні газети не можуть конкурувати з «великою пресою» ні в оперативності, ні в широті та масштабності висвітлення діяльності. Проте ніяка інша газета не стоїть так близько до свого читача, не може претендувати на ґрунтовне й глибоке висвітлення життя кожного підприємства або населеного пункту. Районна преса незамінна як джерело місцевої інформації. А в цьому – перевага «малої преси». Дійсно, відсоток публікацій у газеті «Нива», які висвітлюють загальнонаціональні

чи обласні питання, тим паче, світові, досить незначний. Перевага, безсумнівно, надається місцевій інформації. І тільки одна колонка щономера висвітлює події у світі.

Районна газета, перш за все, не повинна намагатися дублювати центральну та обласну пресу. Усі дослідники ролі, функцій районної газети згодні в тому, що місцева тема повинна бути провідною в районній пресі. При цьому, звичайно, спираються на факти, що стали відомими з соціологічних досліджень: майже немає такого читача районної газети, який би не користувався іншими джерелами інформації. Тому дублювання, таким чином, стає непотрібним.

На жаль, рекомендації стосовно того, як уникнути дублювання, найчастіше страждають непевністю. Питання про міру спеціалізації районної газети на висвітленні місцевого життя залишається відкритим. Пошук оптимальних рішень стикається з проблемою відповідності місцевої і немісцевої тематики на сторінках районної преси. Якою повинна бути ця відповідність? Звернемося до матеріалів соціологічного дослідження. Основна гіпотеза дослідження формувалася так: підвищення ефективності районної газети знаходиться в прямій залежності від того, наскільки газета сконцентровує свої зусилля на висвітленні життя того району, у якому вона розповсюджується. При цьому максимальний позитивний ефект досягається скороченням, а в деяких випадках – і повним виключенням з районної газети матеріалів, що не відображають життя даного району.

Коли в газеті друкувалися повідомлення не місцевого характеру, районна газета була для людини таким самим виданням, як і всі інші, тільки з меншими розміром, періодичністю й часто – менш цікавим матеріалом. Читач і на словах, відповідаючи на запитання анкети, і насправді (своїм ставленням до газети) «проголосував» за таку районну газету, яка не дублює інші ЗМІ [4, 143-159].

У матеріалі «Пусті слова про право бідних», надрукованому в тижневику «2000» від 13.06.2003, Людмила Шункова наголошує на залежності районної преси від місцевої влади.

Журналістка розповідає, що прочитала в одному із столичних видань інтерв'ю Ігоря Лубченка стосовно роботи ЗМІ. Він, зокрема, зазначав, що формат районок обмежує висловлення «бажаного вільного слова». Справа не у форматі, а у засновнику видання. Найважче доводиться регіональній, районній пресі. Багатих спонсорів немає, та й працювати з ними – грати в одну дудку, тому вона мимоволі стає рупором місцевої влади. Яку політику гне «місцевий божок», таку має сповідувати й журналістська братія.

Людмила Шункова висловлює побажання, що було б прекрасно, щоб і районні, й обласні газети фінансувала не місцева влада, щоб ми не мали до неї ніякого стосунку. І не були б кишеньковими. Видання були б державними, а не владними [5, 5].

Є такий жарт, що місцева газета – це коли новини й так усі знають, але всім дуже цікаво, що ж насмілився «сказати» редактор. А оте «насмілився» – мірило всіх мірил… Порядності, гідності, професіоналізму, відповідальності газетярів. Перед людьми, державою, законом, владою, діяльність якої покликана висвітлювати районна газета (і горе, коли виникають розбіжності інтересів, чого за нинішнього стану суспільства не уникнути аж ніяк).

Значною проблемою при роботі з офіційними джерелами журналісти називають «закритість» чиновників. «За словами журналістів, посадовці не мають бажання спілкуватися з ними, коментувати свої рішення, відповідати на гострі питання, – сказав Сергій Гузь, голова Медіа-профспілки. – Звісно, що не всі чиновники так себе поводять, але в підсумку бюрократія викликає у журналістів негативне ставлення». Таких висновків медіа-профспілковці дійшли на тренінгах з доступу до офіційної інформації [6,1].

На тренінгах журналісти практикувалися долати такий бюрократичний бар'єр, шукаючи альтернативні джерела інформації, звертаючись до офіційних документів, створюючи мережу «своїх інформаторів». Однак тут діє загальне правило бюрократії: спочатку отримати дозвіл начальства, а потім спілкуватися з пресою. І це відбивається на інформаційному наповненні видання, особливо районного, яке практично кожну подану інформацію має узгоджувати з адміністрацією.

Нині актуальна тема, яка вже не один рік обговорюється і в журналістському середовищі, і в політикумі, та, зрештою, і в суспільстві в цілому, – роздержавлення засобів масової інформації, засновниками (співзасновниками) яких є структури представницької та виконавчої влади. Це питання є актуальним також для «Ниви», засновником якої є Чернігівська районна рада.

Кожен чиновник вважає своїм правом диктувати журналістам, про кого, про що і як писати. Ще один спосіб тиску: злива – інакше не назвеш – матеріалів із всеукраїнських газет, які настійливо «рекомендують» районкам передруковувати. Можна почути нарікання жителів міст і райцентрів на місцевих журналістів: розлінилися, кажуть, не хочуть працювати, тільки переписують з київських видань. Чи не тому ми зіткнулися з тривожною тенденцією: передплата місцевих видань часто падає.

Ідея роздержавлення газет і журналів давно витає в повітрі.

Українська асоціація видавців періодичної преси подала в профільний парламентський комітет свій проект Закону України про роздержавлення друкованих ЗМІ, суть якого – владні структури виходять із складу співзасновників, а майно редакції виставляється на торги (редакційний колектив може його викупити за 50 відсотків вартості).

Національна спілка журналістів не погоджується з таким принципом, виходячи з того, що за кошти, зароблені редакціями газет, засновниками яких колись були партійні, комсомольські, профспілкові та радянські органи, свого часу були збудовані приміщення редакцій і їхніх друкарень, причому за активної й безпосередньої участі самих редакційних колективів. Тому, перш ніж переходити до роздержавлення, слід передати ці приміщення в колективну неподільну власність журналістських організацій, трудових колективів редакцій або в безстрокове оперативне управління редакцій.

Редакції ж тих засобів масової інформації, які створені органами представницької і виконавчої влади після проголошення Україною незалежності і займають приміщення, збудовані не за кошти редакцій, повинні мати право викупу приміщень і майна, що є в користуванні редакцій, за залишковою балансовою вартістю з розстрочкою на десять і більше років, з дотриманням вимог статті 11 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів».

Державні органи та органи самоврядування не можуть привласнювати приміщення та майно, яке є в користуванні редакцій друкованих засобів масової інформації, та передавати або продавати його іншим організаціям і тим самим позбавляти редакції та телерадіоорганізації можливості їхньої діяльності.

Так само майно редакцій (комп'ютери, розмножувальна техніка, транспорт, папір, меблі тощо) мають бути передані у власність редакційних колективів, адже, хоча сьогодні редакції заробляють до 70, а подекуди й 100 відсотків коштів, необхідних на випуск видання, це майно вважається комунальною власністю, і редакціям воно не належить.

Багато журналістів державних і комунальних засобів масової інформації побоюються, що при роздержавленні цих ЗМІ вони втратять право одержувати пенсію аналогічно до держслужбовців.

Спілка вважає, що всі журналісти телерадіоорганізацій, періодичних видань, заснованих об'єднаннями громадян, державними науково-дослідними установами, навчальними закладами, трудовими і журналістськими колективами, підприємствами зв'язку, що їх видають, за пенсійним забезпеченням мають прирівнюватися до державних службовців.

У проекті Концепції реформування друкованих ЗМІ йдеться про те, що розбудова демократичної правової держави і громадянського суспільства неможлива без вільного виявлення поглядів і переконань, права на свободу думки і слова, а також без діяльності розгалуженої сфери незалежних друкованих засобів масової інформації – складової частини національного інформаційного простору.

Метою Концепції роздержавлення засобів масової інформації є визначення загальних принципів законодавчої політики в галузі правового регулювання відносин власності в інформаційній сфері, приведення чинного законодавства України у відповідність з міжнародними правовими нормами, сприяння становленню цілісного загальнонаціонального інформаційного простору.

Створюються економічні передумови незалежної діяльності редакцій друкованих засобів масової інформації:

- держава розробляє механізм регулювання цін на газетний і журнальний папір вітчизняного виробництва;

- програму розвитку поліграфічної бази, створення комп’ютерної мережі «редакція-друкарня», раціональних маршрутів доставки преси;

- встановлення нульової ставки зборів і податку на додану вартість поліграфічних машин, запасних частин до них, витратних поліграфічних матеріалів для випуску періодичних видань, які виробляються за кордоном;

- надання ґрантів україномовним виданням на оплату поліграфічних та комунальних послуг;

- розроблення механізму державної підтримки поштової доставки газет і журналів.

Здійснення заходів щодо роздержавлення друкованих засобів масової інформації, розроблених на базі зазначеної Концепції, сприятиме створенню незалежних умов діяльності ЗМІ, покращенню інформаційного забезпечення жителів районних центрів і навколишніх сіл.

Процес роздержавлення друкованих засобів масової інформації передбачає не лише комерційну вигоду держави, але й усунення будь-якого впливу з боку державних органів на діяльність друкованих органів масової інформації в Україні. У зв’язку з цим, на рівні проекту важливо створити умови для залучення громадськості до участі в процесі роздержавлення [7, 46].

Отже, у своїй роботі журналісти районної преси стикаються з рядом труднощів. Проаналізувавши фактичний матеріал та спираючись на певний власний досвід роботи в подібному виданні, ми виокремили

такі основні проблеми роботи в районному ЗМІ: утримання тиражу шляхом зацікавлення читачів «живою» інформацією; проблема розповсюдження газети (передплата не завжди виправдовує очікування, і часто випуск газети стає збитковою справою); потреба в додатковій фінансовій підтримці районних громадсько-політичних газет, які виявилися економічними заручниками існуючого в державі адміністративного поділу; звуження журналістських колективів, основні причини яких – маленька заробітна платня та невідповідні умови праці; «інформаційна експлуатація» – перекладання обов'язків з пошуку джерел фінансування на плечі журналістів; а також те, що значною проблемою при роботі з офіційними джерелами журналісти називають «закритість» чиновників.

Дуже впливає на наповнення газети її статус державної. Сторінки наповнюють акти, інструкції, повідомлення офіційних установ, райдержадміністрації. До того ж, деякі теми неможливо порушити без ризику отримати догану. У газеті, яка належить адміністрації, принцип «преса має бути в опозиції до влади» не спрацьовує. Також розміри видання не дозволяють надавати усім темам і проблемам належної уваги та використовувати так звані розгорнуті розповіді. Традиційно публікації редактора займають першу, рідше другу полоси, так само, як матеріали посадовців по відношенню до дописів читачів. Перевага при розміщенні матеріалу надається, зважаючи не на соціальний інтерес публікації, а на джерело інформації. Матеріал, поданий адміністрацією, завжди знайде своє місце на перших полосах.

Але, незважаючи на труднощі, на прикладі роботи Чернігівської районної газети «Нива» ми бачимо, що районна преса має свої переваги, які зумовлюють її необхідність та подальший розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко В. Червень для «Ниви» – місяць урожайний // Нива. – 2004. – № 46-47. – С. 4.
2. Медіа-статистика: реєструємося та не друкуємося // Журналіст України. – 2005. – № 6. – С. 16.
3. Ланько В. Головні пріоритети «районки» // Житомирщина. – 2004. – 6 травня. – С. 3.
4. Газета, автор и читатель. – М.: Политиздат, 1975. – 175с.
5. Шункова Л. Пусті слова про право бідних // 2000. – 2003. – 13 червня. – С. 5.
6. Прес-служба медіа-профспілки. – www.profspilkka.org.ua
7. Полудьонний М. Проект Закону України «про роздержавлення друкованих засобів масової інформації». Правова експертиза та пояснювальна записка. – К.: Українська Асоціація Видавців Періодичної преси, 2003. – 72 с.